

countries, describing their special place in the legal system of the society, who have a special procedure for implementation.

Discusses the position of the author regarding the content of the constitutions of neighboring countries. Content analysis of the constitutions of foreign countries enables the author to highlight the most characteristic elements of the content of the constitutions of neighboring countries, namely: a) legal status of man and citizen; b) the foundations of social and public order; c) the foundations of the constitutional control; d) fundamentals of international relations; r) framework local government and self-government.

The author reveals the named elements of the content of the constitutions of neighboring countries. It is concluded that the rights, freedoms and duties of man and citizen and the guarantees thereof are secured in all the constitutions after the foundations of the constitutional order and content conform to international standards on human rights. All the basic laws of neighboring countries of the foundations of the constitutional system are fixed by the first section of the Constitution and regulate social relations in the economic, political, social and legal systems, their diversity, national and international character, the prospects for development. In the constitutions of the CIS countries considerable attention is paid to constitutional review. Distinguishing feature of the constitutions of the neighboring countries is the regulation of the foundations of international relations and the ratio of national and international law. Offers conclusions and recommendations.

Keywords: *content of constitutions of foreign countries concept of the content of the constitutions of the neighboring countries, the content of the constitutions of neighboring countries.*

Надійшла до редакції 09.03.2017

Кучук А.М.

кандидат юридичних наук, доцент

Замковий Є.М.

слухач магістратури

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

УДК 340

ЮРИДИЧНА ТЕХНІКА ЯК ЗАСІБ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАВОВИХ АКТІВ

З'ясовано роль юридичної техніки у сфері юридичної діяльності. Наголошено, що від реалізації суб'єктом правотворчості чи правозастосування (або суб'єктом юридичного тлумачення) вимог юридичної техніки значною мірою залежить ефективність законодавства в цілому, його правильне розуміння та використання суб'єктами правозастосування тощо. Наведено приклади норм права, сформульованих із порушенням правил юридичної техніки, зокрема статті Кримінального кодексу України; рішень судів України, текст яких частково не відповідає правилам юридичної техніки.

Ключові слова: *ефективність норм права, систематизація законодавства, техніка застосування норм права, техніка правотворчості, юридична техніка.*

Постановка проблеми. Соціально-економічні зміни, що відбулися і тривають у нашій державі, є фактором необхідності інтенсивного розвитку законодавства, яке має супроводжувати ці процеси. При цьому важливим є приведення системи таких нормативно-правових актів до вимог міжнародних стандартів. Окреслене спричиняє потребу удосконалення нормотворчої та правозастосовної діяльності.

Сьогодні з особливою актуальністю постає проблема юридично-технічної досконалості нормативно-правових актів, що безпосередньо пов'язана з можливістю їх найефективнішої практичної реалізації. Складання якісного та ефективного письмового правового акта (передусім, йдеться про нормативно-правовий акт й акт застосування норм права) можливе лише за умови високого рівня суб'єкта правотворчості та правозастосування, від яких вимагається не тільки професійне використання юридичного інструментарію, а й інтелектуальні здібності, досвід, знання, високий рівень правової культури. Процеси створення, зміни, тлумачення та реалізації правових актів визначають ефективність права у соціумі.

Юридична техніка, як відомо, включає техніко-юридичні прийоми і правила формального закріплення правил поведінки у законах і підзаконних нормативно-правових актах, а також складання і формулювання приписів в актах застосування норм права й інтерпретаційно-правових актах.

Від реалізації суб'єктом правотворчості чи правозастосування (або суб'єкта юридичного тлумачення) вимог юридичної техніки значною мірою залежать ефективність законодавства в цілому, його правильне розуміння та використання суб'єктами правозастосування тощо. Водночас слід зауважити, що значна частина приписів чинних нормативних правових актів в Україні є доволі неякісною з погляду положень нормотворчої техніки. Невдалі формулювання або неточні вживання термінів, допущення суперечностей, некоректні посилання і т. ін. є фактором виникнення колізійності прийнятих актів правозастосування, заважають ефективному реформуванню багатьох сфер життя соціуму, сприяючи поширенню правового нігілізму, помилкам правозастосування [1, с. 53]. Отже, сьогодні вже є фактом і не викликає сумнівів те, що юридична техніка має не лише «естетичне значення», а є, в першу чергу, чинником ефективності правотворчості та діяльності із застосування норм права, має важливе прикладне значення для врегулювання суспільних відносин.

Таким чином, наведене вище зумовлює актуальність і необхідність дослідження такої теми, винесеної у назву цього дослідження.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Слід зазначити, що дослідженням юридичної техніки як явища правової дійсності займалися ціла низка науковців, зокрема Н. Абдуллаєв, С. Алексєєв, С. Боголюбов, Ю. Ведерніков, Н. Власенко, М. Голодний, Б. Дрейшев, В. Казимирчук, Т. Кашаніна, М. Козюбра, Д. Керимов, О. Легка, В. Максимов, А. Нашиц, Н. Онищенко, А. Піголкін, Л. Луць, М. Марченко, А. Піголкіна, П. Рабінович, Р. Ромашова, О. Скакун, О. Тихомиров, Ю. Тихомиров та ін.

Метою праці є висвітлення юридичної техніки як засобу ефективності

правових актів.

Виклад основного матеріалу. Юридична техніка – це сукупність правил, приписів, прийомів, способів дій щодо створення, систематизації і застосування відповідними уповноваженими суб'єктами (фізичними та юридичними особами) нормативно-правових актів і юридично значущих документів, що є необхідною складовою єдиного процесу виникнення та реалізації прав, закладених у відповідній нормі чи документі [2, с. 40].

Не можна не погодитися з тезою, що «сама юридична техніка надає змогу забезпечити системність, структурну та змістовну грамотність і єдність як актів правотворчості та тлумачення норм права, так і актів правозастосування, націлених на індивідуалізацію регулюючого впливу правових норм щодо конкретної життєвої ситуації та конкретних суб'єктів. На нашу думку, юридична техніка, її наукова розробка та впровадження в практику забезпечують одноманітність, якість та взаємодію юридичних документів, які в сукупності і складають систему законодавства, систему актів правозастосування, систему актів тлумачення норм права» [3, с. 402].

Юридична техніка, як акцентує О. Легка, виступає важливою ознакою правотворчості та правозастосовної практики, сприяє оволодінню основними правовими знаннями, забезпечує оптимізацію всього правового масиву, збільшення фундаментальних наукових узагальнень, втілення логічно-теоретичних схем та конструкцій, які забезпечують поліпшення матеріально-технічної бази роботи юристів, зменшення кількості допущених професійних помилок [4, с. 103].

Загалом в юридичній навчальній і науковій літературі виокремлюють такі види юридичної техніки: 1) законодавчу, яку часто називають правотворчою або нормотворчою; 2) правозастосовну, яка включає в себе діяльність спеціально уповноважених суб'єктів щодо належного зовнішнього оформлення акту застосування норм права (дотримання вимог щодо оформлення, структури рішення, його аргументованості тощо); 3) правоінтерпретаційну, що пов'язана із прийняттям інтерпретаційно-правових актів, спрямованих на роз'яснення змісту юридичних приписів. Вона, як і техніка правозастосування, пов'язана із дотриманням вимог щодо оформлення, структури рішення, його аргументованості тощо. Інколи в юридичній літературі виокремлюють і техніку систематизації нормативно-правових актів. З цим ми не можемо повною мірою погодитись через те, що: 1) однією з форм систематизації нормативно-правових актів є кодифікація, якою, як можна зрозуміти з визначення *«це форма систематизації законодавства, за якої здійснюється змістова переробка (усунення протиріч, скасування застарілих норм) нормативно-правових актів, що мають спільний предмет і метод правового регулювання, та створення зведеного нормативного акта»* [3, с. 274], займаються суб'єкти правотворчості. Результатом кодифікації є новий єдиний нормативно-правовий акт. Тому у цьому випадку при створенні даного акта реалізуються передусім вимоги до правотворчої техніки. Подібним є становище щодо такої форми систематизації законодавства, як консолідація: **«консолідація**

– це форма систематизації законодавства, за якої відбувається створення на основі кількох нормативно-правових актів з одного і того ж питання нового об'єднаного акта, в якому нормативні приписи розміщуються в логічному порядку після редакційної обробки, але без зміни їхнього змісту» [3, с. 275]; 2) щодо іншої форми систематизації нормативно-правових актів, зокрема інкорпорації (доволі часто ще однією формою називають облік), то вона є суто технічною роботою і єдине, що її виокремлює, наприклад, від систематизації літератури, ведення якогось реєстру, – це об'єкт, яким виступають нормативно-правові акти. Тому до юридичної техніки вона має опосередковане відношення.

Як відомо з курсу теорії держави і права, загальними прийомами та правилами юридичної техніки є дотримання послідовності і чіткості юридичної термінології, яка у свою чергу розуміється як система усталених, загальноприйнятих і визнаних юридичною наукою та практикою юридичних термінів, тобто словесних позначень понять, що використовуються під час викладу змісту закону, іншого нормативно-правового акта чи юридично-значущого документа. Зазначене вимагає дотримання вимог термінологічної уніфікації, а саме таких: однозначність – застосування в нормативному акті або іншому юридично значущому документі понять і термінів в одному й тому ж тотожному значенні; загальна визначеність – використання загальновідомих і поширених серед наукової спільноти та пересічних громадян термінів, визначень, формулювань, дефініцій і т. ін., а не надуманих і вигаданих спеціально для певного закону, нормативно-правового акта, юридично значущого документа; стабільність (постійність, усталеність) – закріплення в певній незмінній формі термінології нормативно-правового акта, а не зміна її з прийняттям кожного [5, с. 54-55].

Недотримання окреслених вимог юридичної техніки у сфері правотворчості може призвести до такого.

Відповідно до ст. 51 Кримінального кодексу України (далі – КК), у якій визначаються види покарань, визначається таке покарання, як «позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю». У ст. 55 КК, що має назву «Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю», викладено зміст та загальні вимоги до призначення покарання, що розглядається. Відповідно до ч. 1 ст. 55 КК «позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю може бути призначене як основне покарання на строк від двох до п'яти років або як додаткове покарання на строк від одного до трьох років.

Позбавлення права обіймати певні посади як додаткове покарання у справах, передбачених Законом України «Про очищення влади», призначається на строк п'ять років [6].

Законом від 16 липня 2015 року КК було доповнено, зокрема:

1) частиною 4 ст. 220-1 «Порушення порядку ведення бази даних про вкладників або порядку формування звітності» закріплено таку норму: «пошкодження або знищення керівником або іншою службовою особою банку ба-

зи даних про вкладників або вчинення дій, що унеможливають ідентифікацію вкладника за інформацією, наявною у базі даних про вкладників, або вчинення дій, наслідком яких є незаконне збільшення суми витрат Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, пов'язаних з виведенням банку з ринку, або унеможливають початок здійснення виплат коштів вкладникам неплатоспроможного банку відповідно до Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», -

караються позбавленням волі на строк до чотирьох років з обмеженням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до десяти років».

У наведеній нормі назва покарання та максимальний розмір санкції не відповідають положенням ст. 55 КК;

2) частина 1 ст. 220-2 «Фальсифікація фінансових документів та звітності фінансової організації, приховування неплатоспроможності фінансової установи або підстав для відкликання (анулювання) ліцензії фінансової установи», містить таку норму: «Внесення змін до документів або реєстрів бухгалтерського обліку або внесення у звітність фінансової установи завідомо неповних або недостовірних відомостей про угоди, зобов'язання, майно установи, у тому числі яке перебуває в довірчому управлінні, чи про фінансовий стан установи, чи підтвердження такої інформації, надання такої інформації Національному банку України, опублікування чи розкриття такої інформації в порядку, визначеному законодавством України, якщо ці дії вчинені з метою приховування ознак банкрутства чи стійкої фінансової неспроможності або підстав для обов'язкового відкликання (анулювання) у фінансової установи ліцензії або визнання її неплатоспроможною, -

караються штрафом від восьмисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до чотирьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до десяти років».

У наведеній нормі назва покарання відповідає назві покарання, зазначеній у ст. 51 КК, але максимальний розмір санкції не відповідає положенням ст. 55 КК. Це при тому, що означені зміни були внесені одним законом, в один день (мається на увазі назва покарання).

Виникає питання: а як бути при призначенні покарання судді? Якою нормою керуватися? Якщо виходити з правил подолання темпоральних колізій, то максимальне покарання має бути 10 років. Але, виходячи з філософських категорій «загальне-окреме», мають застосовуватися положення ст. 55 КК.

Наведемо приклади порушення правил юридичної техніки суб'єктами правозастосування.

У рішенні Оболонського районного суду м. Києва від 22.03.2017 (справа № 756/611/17) зазначається: «Згідно з п. 1 ч. 1 ст. 247 КУпАП провадження у справі про адміністративне правопорушення не може бути розпочато, а розпочате підлягає закриттю за таких обставин: відсутність події і складу адміністративного правопорушення.

Тому, керуючись ст. 33-35, 247 КУпАП, суд дійшов висновку щодо констатації факту непрофесійності, необізнаності працівників "реформованої, некорумпованої Національної поліції, в якій працюють надзвичайно «чесні та активні поліцейські", які через декілька років наберуться досвіду та колись у майбутньому стануть професіоналами, і яких на даний час керівництво УПП ДПП взагалі не контролює та не навчає, а тому...» [7].

Цей же суд 24 березня 2017 року приймає подібне рішення, зазначаючи: «Тому, керуючись ст. 33-35, 124 247 КУпАП, суд дійшов висновку щодо констатації факту непрофесійності, необізнаності та невміння скласти процесуальні документи «працівниками реформованої «Національної поліції», в якій працюють "надзвичайно чесні та активні поліцейські", які колись у майбутньому можуть стануть професіоналами», зважаючи на отримані докази від позивача та особисті пояснення працівника поліції, які призвели до закриття провадження, а тому...» [8].

Або подібний приклад. 22 лютого 2017 року Бабушкінський районний суд м. Дніпропетровська зазначає (дозволимо собі навести об'ємну цитату: «На теперішній час ОСОБА_3 обвинувачується в тому, що через два місяці після звільнення вона знову вчинила корисливий злочин, передбачений ч. 2 ст. 15 ч. 2 ст. 185 КК України..

Загальновідомим фактом є та обставина, що Герой України ОСОБА_5 щиро піклується про всіх засуджених в Україні.

Саме за законопроектом, де Герой України ОСОБА_5 була співавтором, були внесені зміни в статтю 72 Кримінального Кодексу України, завдяки чому з місць позбавлення волі вийшло на свободу близько восьми тисяч осіб, засуджених за тяжкі, особливо тяжкі та середньої тяжкості злочини.

Як Герой України ОСОБА_5, так і все суспільство держави Україна вірили в те, що ті засуджені, які були звільнені з місць позбавлення волі, тепер, у вільній та незалежній, справедливій та європейській державі стануть на шлях виправлення, та більше не будуть вчиняти злочини. Більш того, ці особи долучаться до розбудови світлого майбутнього держави.

Ті ж особи, яким була надана велика честь виправдати сподівання суспільства та особисто героїні нації, надано шанс виправитися та більше не вчиняти злочини, але які, вийшовши на свободу, продовжили вчиняти тяжкі та особливо тяжкі злочини, злочини середньої тяжкості, – не виправдовують сподівання суспільства, підривають віру суспільства в них. Більш того, такі особи своїми діями заплямовують і ганьблять саму надію України – Героя України ОСОБА_5.

Суд впевнений, що Герой України ОСОБА_5 подавала до Верховної Ради України загальновідомий законопроект не для того, щоб у державі, завдяки звільненню з місць позбавлення волі особам, в декілька разів виріс відсоток злочинності, з яким сьогодні не може впоратися навіть реформована, не корумпована Національна поліція, в якій працюють надзвичайно чесні та активні поліцейські, які через декілька років наберуться досвіду та стануть професіоналами.

Незважаючи на ту обставину, що суспільство тепер живе у вільній та незалежній, справедливій, чесній, соціально спрямованій та європейській державі, на глибоке переконання суду, у суспільства все-таки існують інтереси жити ще й в такій державі, де людям не страшно виходити на вулиці; де б люди не боялися випускати дітей на вулицю; де б рівень злочинності не зашкалював.

З врахуванням викладеного, на думку суду, умови угоди про примирення, укладеної 21.02.2017 між представником потерпілого та обвинуваченим ОСОБА_3, не відповідають інтересам суспільства» [9].

Зауважимо, що текст правових актів повинен бути позбавлений експресивності. Має використовуватися офіційно-діловий стиль. Не повинно бути відображено ставлення суб'єкта правотворчості/правозастосування до сторін процесу (а тим більше осіб, які не мають відношення до юридичної справи), інакше виникає питання об'єктивності при прийнятті рішення, що у подальшому призводить, як було вказано вище, до поширення правового нігілізму.

Висновки. Отже, дотримання правил юридичної техніки (передусім техніки правотворчості та правозастосування) у правовій державі є не просто важливою вимогою, а необхідністю. Лише за такої умови прийняті суб'єктами правотворчості нормативно-правові норми будуть ефективно реалізовуватися, у тому числі і суб'єктами застосування норм права. Наслідком недотримання юридичної техніки є неефективність законодавства, правових актів, поширення правового нігілізму.

Бібліографічні посилання

1. Лебеденко В.І. Юридична техніка: поняття, призначення, методологічні засади застосування / В.І. Лебеденко // Інформація і право. – 2014. – № 2. – С. 52-56.
2. Замковий Є.М. Юридична техніка актів правозастосування / Є.М. Замковий // Матеріали VI наукових читань, присвячених пам'яті академіка В.В. Копейчикова / редкол.: А.М. Завальний, Н.В. Лазнюк, Д.О. Тихомиров. – К.: НАВС, 2016.
3. Теорія держави і права: підруч. / кол. авт. ; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю.А. Ведерніков. – 3-є вид. перероб. і доп. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016 ; Ліра ЛТД. – 480 с.
4. Легка О.В. Юридична техніка законодавчих та правозастосовних актів / О.В. Легка // Науковий вісник Дніпропетровського держ. ун-ту внутр. справ. – 2012. – № 1. – С. 101-107.
5. Лебеденко В.І. Юридична техніка: поняття, призначення, методологічні засади застосування / В.І. Лебеденко // Інформація і право. – 2014. – № 2 (11). – С. 52-56.
6. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.
7. Рішення Оболонського районного суду м. Києва від 22.03.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/65448551>.
8. Рішення Оболонського районного суду м. Києва від 24.03.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/65526229>.
9. Ухвала Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська від 22.02.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/64868985>.

Кучук А.Н., Замковой Е.Н. Юридическая техника как средство эффективности правовых актов. Статья посвящена выяснению роли юридической техники в сфере юридической деятельности. Отмечается, что от реализации субъектом правотворчества или правоприменения (или субъекта юридического толкования) требований юридической техники в значительной мере зависит эффективность законодательства в целом, его правильное понимание и использование субъектами правоприменения. Приводятся примеры норм права, которые сформулированы с нарушением правил юридической техники, в частности статьи Криминального кодекса Украины. Приводятся примеры решений судов Украины, текст которых частично не отвечает правилам юридической техники.

Ключевые слова: *эффективность норм права, систематизация законодательства, техника применения норм права, техника правотворчества, юридическая техника.*

Kuchuk A.M., Zamkovyy Y.M. Legal Technique as a Legal Acts Efficiency Means

The article deals with finding out the role of legal technique within the sphere of legal activities. It is stressed that designing of a qualitative and efficient written legal act (the question is first of all a normative and legal act and an act of application of legal standards) is only possible under condition of high level of the subject of lawmaking activities and legal application, who are demanded not only use legal set of instruments, but also possess intellectual ability, experience, knowledge and high level of legal culture.

Entire effectuality of legislation and its correct understanding and the use by the subjects of legal application depends a lot upon the realization by the subject of lawmaking activities and legal application (or the subject of legal interpretation) the demands of legal technique. Attention is paid to the fact that a great number of breves of acting normative and legal acts in Ukraine are quite inefficient from the point of view of positions of norms making technique.

There are given examples of legal norms that are formulated with breach of rules of legal technique, namely articles of the Criminal Code of Ukraine. There are also provided examples of decisions of Courts of Ukraine, the texts of which partially do not correspond the rules of the legal technique.

It is indicated that it is impossible to agree with the thesis about separation as a type of legal technique the technique of systematization of normative and legal acts because

1) one of forms of systematization of normative and legal acts is codifying, with which deal the subjects of law making. The result of the codifying is a new unitary normative and legal act. That is why in this case while making this act are realized demands to law making technique first of all. Similar situation is concerning such form of legislation systematization as consolidation;

2) as to the other form of systematization of normative and legal acts, namely incorporation (quite often one more form is called calculation), it is solely technical work and the only thing that distinguishes it for example from systematization of literature, performing of some register is the object, which in this case are normative and legal acts. That is why it has only intermediary attitude.

It is concluded that adherence of rules of the legal technique (first of all the technique of law making and legal application) within a law abiding state is not only an important demand but the necessity. Under such a condition only adopted by the subjects of lawmaking activities normative and legal acts will be efficiently realized, also by the subjects of application of legal norms.

Inefficiency of legislation, legal acts, legal nihilisms expansion are the consequences of inobservance of legal technique.

Keywords: *legal norms efficiency, legislation systematization, technique of application of legal norms, lawmaking activities technique, legal technique.*

Надійшла до редакції 20.04.2017